

Stockholms
stad

Fotokopians överensstämmelse
med originalet intygas:

[Signature]

Äldreförvaltningen

Kommunstyrelsens pensionärsråd (KPR)

Protokoll nr 9 fört vid sammanträde för kommunstyrelsens pensionärsråd den 8/11 2016, kl. 10.30-11.30

Justerat den 11/11 2016

Lars Wettergren
Ordförande

Birgitta Borg
Vice ordförande

Närvarande:

Ordförande
Vice ordförande

Lars Wettergren (PRO)
Birgitta Borg (SPF Seniorerna)

Ledamöter

Per Hansson (PRO)
Eva Jacobsson (PRO)
Olle Eriksson (SPF Seniorerna)
Christina Folke (SPF Seniorerna)
Barbro Ottosson (SKPF)

Ersättare

Donald Monvall (PRO)
Harry Vikner (PRO)
Ulla Wihlman (PRO)
Gunnel Färm (PRO)
Lena Hedquist (SPF Seniorerna)
Anders Lidbeck (SPF Seniorerna)
Christina Teiner (SPF Seniorerna)
Anders Rehnström (SKPF)
Kerstin Rosenkvist Hedler (SPRF)

Adjungerad

-

Förhinder: Ledamöterna Anita Jonsson (PRO) och Kerstin Svenson (SPRF)

Tjänstgörande ersättare: Donald Monvall (PRO) för Anita Jonsson (PRO) samt Kerstin Rosenkvist Hedler (SPRF) för Kerstin Svenson (SPRF).

Närvarande tjänstemän:

Direktören Ann-Christine Hansson, avdelningschefen Annelie Svensson, tf. avdelningschefen Lisbeth Hagman, strategen Barbro Karlsson, äldreombudsmannen Linda Vikman samt KPR:s sekreterare Nima Andacheh.

1. Genomgång av närvaro

Sekreteraren noterar närvaro.

2. Val av protokolljusterare

Vice ordföranden Birgitta Borg utses att tillsammans med ordföranden Lars Wettergren justera dagens protokoll.

3. Anmälan av övriga frågor samt fastställande av dagordning

Rådet väljer att godkänna dagordningen med följande tillägg:

- a) Frågan om rådets önskemål att i framtiden ta del av protokoll från branschrådet samt funktionshinderrådet till som en övrig fråga under punkt 9.
- b) Frågan om protokollet från rådets sammanträde med kommunstyrelsen läggs till som en övrig fråga under punkt 9.
- c) Frågan om ärendet gällande ny instruktion för KPR läggs till som en övrig fråga under punkt 9.
- d) Frågan om rådets remissvar gällande Förslag till Program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck (KS dnr 155-1324) läggs till som en övrig fråga under punkt 9.
- e) Frågan om KPR:s skrivelse till trafiknämnden läggs till som en övrig fråga under punkt 9.
- f) Frågan om tid och plats för KPR:s strategimöte i början av år 2017 läggs till som en övrig fråga under punkt 9.

4. Anmälan av protokolljustering KPR 8/2016-10-11

Anmälan läggs till handlingarna.

5. Anmälan av protokolljustering ÄN 8/2016-10-18

Anmälan läggs till handlingarna.

6. Genomgång av ärenden till äldrenämnden den 15 november 2016

§7 Remiss Motion från Sofia Modigh (KD) om våld mot äldre kvinnor
Dnr 150-666/2016

Motionen tar upp att det stöd och de insatser till äldre kvinnor som utsätts för våld är otillräckliga och att det finns för lite kunskap om våld mot äldre kvinnor. Remissen tar upp riskerna med att gruppen äldre ofta betraktas som en homogen grupp och att detta kan göra att våld mot kvinnor inte uppmärksammas tillräckligt.

KPR tar del av ärendet och hänvisar till sitt remissvar som bilagts protokollet från sammanträdet i oktober 2016.

§8 Remiss Program om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck
Dnr 150-658/2016

Programmet förordar en gedigen kompetensutveckling kring hur man förebygger våld och agerar när våld har uppstått.

Programmet presenterar mål för utbildningsinsatser i våldsförebyggande arbete för medarbetare och chefer samt anger att det våldspreventiva arbetet ska anges i lämpligt policydokument i verksamheten, exempelvis likabehandlingsplan eller motsvarande och att det våldspreventiva arbetet i staden ska vara samordnat, evidensbaserat och av hög kvalitet.

KPR tar del av ärendet och hänvisar till sitt remissvar som bifogas detta protokoll.

§9 Remiss Motion av Ann-Katrin Åslund (L) om att låta äldre välja form för nattillsyn
Dnr 150-648/2016

I en motion till kommunfullmäktige yrkar Ann-Katrin Åslund (L) att kommunsfullmäktige ger kommunstyrelsen och äldrenämnden i uppdrag att i samråd med stadsdelsnämnderna och andra berörda nämnder införa en rätt för mottagare av hemtjänst att välja nattillsyn via kamera. I motionen framförs att äldreförvaltningen i sin redovisning av projektet "Utveckling av hemtjänst" berör frågan om tillsyn via kamera. Ann-Katrin Åslund (L) skriver att Liberalerna välkomnar att äldreförvaltningen redan börjat tänka i dessa banor men betonar att digital utveckling för stärkt egenmakt kräver politiskt ledarskap.

KPR tar del av ärendet och lägger det till handlingarna samt anför att förvaltningen i den fortsatta utredningen noggrant belyser integritetsaspekter och hur den enskildes medgivande tillgodoses.

§10 Remiss Motion av Ann-Katrin Åslund (L) om hälsofrämjande insatser för äldre
Dnr 150-649/2016

Ann-Katrin Åslund (L) har inkommit med en motion till kommunstyrelsen om hälsofrämjande insatser för äldre.

Ann-Katrin Åslund föreslår följande:

- Stadsdelsnämnderna ska ta fram en plan för hälsofrämjande och förebyggande insatser för äldre.
- Äldrenämnden ska sprida resultaten av forskning om hälsofrämjande och förebyggande insatser till stadsdelsnämnderna och att följa upp och utvärdera stadsdelsnämndernas arbete.
- Stadsdelsnämnderna ska se till att det finns öppna, icke-biståndsbedömda mötesplatser för äldre under hela året.

KPR tar del av ärendet och lägger det till handlingarna samt anför att rådet kommer att inkomma med hemställan om att motionen också ska skickas ut på remiss till KPR.

§11 Äldrenämndens ansvar för övertagande av centrala upphandlingar enligt LOU och LOV samt förvaltning av avtal avseende vård- och omsorgsboende, hemtjänst, dagverksamhet och liknande inom äldreomsorgen

Dnr 510-697/2016

I budget 2016 fick kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med äldrenämnden ta fram ett förslag på hur ansvaret för centrala entreprenadupphandlingar av vård- och omsorgsboenden ska flyttas över till äldrenämnden. I budget 2016 angavs dessutom att äldrenämnden övertar, till följd av sitt kommunövergripande ansvar för äldreomsorg, ansvaret för upphandling samt uppföljning av avtal rörande äldreomsorg enligt LOV från kommunstyrelsen.

KPR tar del av ärendet och lägger det till handlingarna.

§12 Uppsägning av utförare inom valfrihetssystemet för hemtjänst och tillfälligt uppehåll i upphandlingen med anledning av nytt förfrågningsunderlag

Dnr 513-745/2016

Kommunfullmäktige har beslutat om att ett nytt förfrågningsunderlag ska tas fram för upphandling av utförare till valfrihetssystemet för hemtjänst. Det nya förfrågningsunderlaget ska ta hänsyn till krav och vägledande principer som framgår i ärendet Utveckling av hemtjänst, dnr 152-643/2016. Utifrån dessa förutsättningar föreslår äldreförvaltningen att avtalen för befintliga utförare i valfrihetssystemet för hemtjänst sägs upp och att ett tillfälligt stopp införs i upphandlingen tills nytt förfrågningsunderlag börjar gälla den 1 maj 2017. Det tillfälliga stoppet föreslås gälla fr.o.m. det datum som kommunfullmäktige beslutar om detta ärende.

KPR tar del av ärendet och lägger det till handlingarna.

§13 Sammanställning över ej verkställda beslut för kvartal 3 år 2016

Dnr 410-734/2016

Fr.o.m. 1 juli 2006 är kommunerna enligt socialtjänstlagen skyldiga att anmäla alla gynnande biståndsbeslut som inte verkställts inom tre månader från beslutsdatum. Rapportering ska göras till tillsynsmyndigheten samt kommunens revisorer. Rapporteringsskyldigheten gäller även alla avbrott i verkställigheten, om beslutet inte har verkställts på nytt inom tre månader från dagen för avbrottet.

KPR tar del av ärendet och lägger det till handlingarna.

§16 Medborgardialog 2017 kring äldreomsorg

Dnr 420-749/2016

Äldreförvaltningen föreslår att medborgardialoger om äldreomsorg integreras med stadsdelsförvaltningarnas dialoger. Det blir då möjligt att fånga upp frågor och problemformuleringar som är aktuella för medborgarna just där, just då.

Äldreförvaltningen kan bidra till dialogen utifrån behoven i respektive stadsdel. Det kan till exempel handla om medverkan av tjänstemän, om informationsmaterial eller kommunikationsstöd.

Äldreförvaltningen kommer att kartlägga planerade medborgardialoger på stadsdelsnämnderna 2017 för att därefter erbjuda stöd och medverkan.

KPR tar del av ärendet och lägger det till handlingarna.

§17 Anmälan av kontorsyttrande om remiss av KLS rekommendation att anta överenskommelse med landstinget om personer med missbruk/beroende
Dnr 150-681/2016

Kommunförbundet Stockholms Läns styrelse beslöt den 16 juni 2016 att rekommendera kommunerna att anta "Överenskommelse mellan Stockholms läns landsting och kommunerna i Stockholms län kring personer med missbruk/beroende". Kommunerna i Stockholms län (KSL) och hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HSF) har tagit fram ett förslag till överenskommelse mellan kommunerna och Stockholms läns landsting om samverkan kring personer med missbruk/beroende.

I samband med antagande av överenskommelsen åtar sig kommunerna och landstinget att gemensamt arbeta med ett antal gemensamma utgångspunkter och åtaganden för särskilda målgrupper, samt uppföljning genom struktur och processindikatorer.

KPR tar del av ärendet och lägger det till handlingarna samt anför följande.

"KPR saknar ett resonemang om läkemedelsrevisioner i överenskommelsen, vilket skulle kunna minska läkemedelsberoendet hos äldre."

§21 Anmälan av inkommen skrivelse från 2016-10-12 "Gratis broddar staden erbjuder men bara till vissa ..."
Dnr 420-732/2016

Enligt skrivelse bör alla medborgare över 65 år erbjudas gratis broddar.

KPR tar del av ärendet och lägger det till handlingarna.

7. Förvaltningschefens information

Avdelningschefen Annmarie Ståhl har avslutat sin anställning vid äldreförvaltningen. Rekrytering av ny avdelningschef pågår för närvarande. Under rekryteringsperioden är Lisbeth Hagman tf. avdelningschef.

8. Genomgång av KPR:s balanslista över rådets frågor till förvaltningen

Rådet lägger till följande frågor:

- Ny förtroendemannautbildning för KPR.
- Nytt tillfälle för Ipad-utbildning.
- Utvärdering av försöket med broddar.

9. Övriga frågor

a) Frågan om rådets önskemål att i framtiden ta del av protokoll från branschrådet samt funktionshinderrådet till som en övrig fråga under punkt 9.

– Förvaltningen tillser att KPR:s önskemål uppfylls.

b) Frågan om protokollet från rådets sammanträde med kommunstyrelsen läggs till som en övrig fråga under punkt 9.

– Förvaltningen kommer att ta kontakt med kommunstyrelsens kansli och därefter återkomma med svar till rådet.

c) Frågan om ärendet gällande förslag om ny instruktion för KPR läggs till som en övrig fråga under punkt 9.

– I oktober fick kommunstyrelsens kansli ett besked om att finansroteln inte kommer att gå vidare med förslaget. Det har inte fattats något formellt beslut i saken.

d) Frågan om rådets remissvar gällande Förslag till Program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck (KS dnr 155-1324) läggs till som en övrig fråga under punkt 9.

– Rådet fattar beslut att avge remissvar i enlighet med det som anges i bilaga 1.

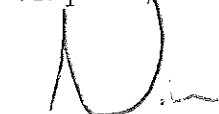
e) Frågan om KPR:s skrivelse till trafiknämnden läggs till som en övrig fråga under punkt 9.

– Rådet fattar beslut att skrivelsen ska biläggas protokollet; bilaga 2.

f) Frågan om tid och plats för KPR:s strategimöte i början av år 2017 läggs till som en övrig fråga under punkt 9.

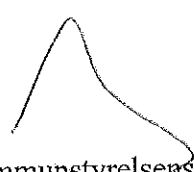
– Förvaltningen har ombesörjt rådets behov av lokal för strategimötet. Mötet kommer att äga rum efter rådets ordinarie sammanträde den 14/2 2017. Plats meddelas senare.

Vid protokollet

Nima Andacheh

Sekreterare för kommunstyrelsens pensionärsråd

Till
Kommunstyrelsen i Stockholm

Remissvar gällande Förslag till program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020

Remiss från Kommunstyrelsen, KS Dnr 155-1324/2016

KPR (Kommunstyrelsens Pensionärsråd) lämnar följande remissvar.

Lars Wettergren
Ordförande

Birgitta Borg
Vice ordförande

Sammanfattning

KPR anser att våld mot äldre personer behandlas i otillräcklig omfattning i Stockholms stads programförslag. Våld mot äldre är ett komplext problemområde och utgör ett folkhälsoproblem som i olika sammanhang ofta negligeras, ibland på grund av ålderism. KPR anser därför att programförslaget behöver utökas med ett särskilt avsnitt om våld mot äldre personer där de mest sköra lyfts fram. Kunskap och kompetens inom området behöver höjas hos all personal inom både kommunal och privat regi. Det är av vikt att KPR ges möjlighet att delta i det förhoppningsvis fortsatta arbetet med utvecklingen av programmet om våld i nära relationer inom äldreområdet.

Inledning

Socialförvaltningen har tagit fram *Förslag till program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020*. Programförslaget innehåller en övergripande vision och fem långsiktiga mål med tillhörande delmål. Målen finns på olika förebyggande nivåer samt att redan förekommande våld ska upphöra. Målgrupper är alla stockholmare, våldsutsatta vuxna och barn samt personer som utövar våld. Våld definieras i programförslaget som "varje handling riktad mot annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något som den vill".

Våld mot äldre personer behandlas styvmoderligt

KPR anser att rapporten i sin helhet är välskriven och initierad i de områden som den berör. I rapporten behandlas dock våld mot äldre personer styvmoderligt och ges alltför litet utrymme. Äldre personers speciella problematik relaterat till våld tas endast upp på fyra rader under rubriken "vuxna stockholmare" (sid. 21). I Stockholm stads programförslag förbigås till stor del den komplexa äldreproblematiken som kan innebära starka beroendeförhållanden i nära relationer. Komplexiteten kan bl.a. utgöras av att samma person lider av multisjukdom med variationer i sin behovsbild eller progression av olika funktionsnedsättningar och/eller utveckling av demenssjukdom. "Äldre" inkluderas i programförslaget trots detta som en grupp inom andra grupper.

I referenslistan tas ett enda dokument upp som specifikt behandlar äldre personer (*Nationell strategi om våld mot äldre personer inom vård och omsorg*). Innehållet i det dokumentet återfinns dock inte i texten. Trots att det i den nationella strategin påpekas att våld mot äldre är ett folkhälsoproblem som ofta negligeras delvis på grund av ålderism tas inte äldregruppen med i programmet under egen rubrik. Är det ett uttryck för nämnda ålderism eller beror det på bristande kunskap/insikt om våld mot äldre? Konsekvensen i detta fall blir att våld mot äldre diskrimineras i stadens programförslag.

Var tionde äldre person i världen utsätts för våld enligt WHO:s uppskattning (WHO, 2016 *Elder abuse. Fact sheet*). Siffran är förmodligen en underskattning eftersom mörkertalet är stort då få fall rapporteras på grund av de beroendeförhållanden som finns till personer i närmiljön. Våld i olika former kan inom äldreområdet utövas av partner, barn (framförallt vuxna barn) personal (inom hemtjänst eller olika boendeformer) eller annan närstående person. Den som utövar våld kan också vara en granne på det särskilda boendet. Vid demenssjukdom kan den äldre själv utveckla aggressivitet och utöva våld mot närstående.

Det finns fortfarande förhållandevis lite forskning inom området våld mot äldre. I Nationell strategi om våld mot äldre personer inom vård och omsorg (Regeringskansliet, 2014) beskrivs

dock att personer med demenssjukdom löper en fördubblad risk för att utsättas för våld. Dessutom uppger Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) i en nyligen utgiven rapport att bristande kunskap finns hos personal inom äldreomsorgen angående våld i nära relationer. De beskriver också att den interna samverkan om omsorgsinsatser i kommunerna inte omfattar våld mot äldre och personer med funktionsnedsättning. I rapporten lyfts särskilt äldre kvinnor fram som en utsatt grupp (NCK, 2016. *Våld mot äldre kvinnor. En forsknings- och kunskapsöversikt*). I rapporten står bl.a. följande:

"... särskilt sårbarhet bland äldre kvinnor kan vara en konsekvens av ojämlikheter och diskriminering ... Felaktiga och stereotypa föreställningar, som att äldre kvinnor inte utsätts för våld och särskilt inte sexuellt våld, kan motarbetas genom information och kunskapsspridning där våldsutsattheten bland äldre kvinnor synliggörs."

Äldre kvinnors utsatthet som till exempel mödrar inom området hedersrelaterat våld och förtryck berörs inte heller i programförslaget.

KPR anser det därför vara av stor vikt att lyfta fram området våld mot äldre i ett särskilt avsnitt som bör infogas inom ramen för Stockholms stads program. De mest sköra grupperna som till exempel multisjuka äldre, äldre kvinnor samt personer med demenssjukdom bör särskilt nämnas. Kunskap och kompetens om våld mot äldre och dess komplexa problematik borde finnas hos all personal inom både privat och kommunal regi. Specifik utbildning behövs för att få insikt i, identifiera, förebygga samt hantera våld mot äldre. Det är av vikt att KPR ges möjlighet att delta i det förhoppningsvis fortsatta arbetet med utvecklingen av programmet om våld i nära relationer inom äldreområdet.

Till
Trafiknämnden i Stockholm

Skrivelse

KPR (Kommunstyrelsens Pensionärsråd) lämnar följande skrivelse.

Lars Wettergren
Ordförande

Birgitta Borg
Vice ordförande

Kommunstyrelsens pensionärsråd(KPR) är enligt sin instruktion (Kfs 2007:15) ett rådgivande organ med syfte att bereda Stockholms pensionärer inflytande och insyn i allmänna frågor som rör äldres levnadsförhållanden. Det ska enligt instruktionen bl.a. ske genom samråd med kommunens nämnder och styrelser. Vid sitt sammanträde 2016-10-11 beslöt KPR att avge en skrivelse till Trafiknämnden angående fallolyckor i trafiken.

Varje år skadas, enligt en utredning som gjorts av Socialstyrelsen, 70 000 personer i riket så allvarligt i fallolyckor att de måste läggas in på sjukhus. Över tusen personer dör, en siffra som fördubblats sedan år 2000.

Oftast drabbas äldre personer. Fallrisken ökar med åldern, på grund av svagare muskler, sämre balans, sjukdomar samt syn- och hörselnedsättning. Andra riskfaktorer är läkemedelsanvändning och låg kroppsvikt till följd av undernäring.

Många fallolyckor sker i de äldres hem men också i trafiken. Oavsett var fallolyckorna inträffar medför de stort mänskligt lidande men också allvarliga ekonomiska konsekvenser för samhället.

I ärendet ”Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad” (Dnr 171-908/2015,s 8) refereras en prognos att kostnaderna för äldreomsorg och sjukvård kan komma att öka med 270 % till 2040. Många av dem som har behov av äldreomsorg har en fallolycka som primär grundorsak. Det är därför viktigt att på alla sätt försöka förhindra olika typer av fallolyckor. En stor del av dessa sker i trafiken på snöiga och isiga gångbanor.

I det följande lämnar KPR sina synpunkter till Trafiknämnden i anledning av nämndens rapport ”Trafikolyckor 2015” och dess bilaga 1.

Även om inrapporteringen har brister, så är det tydligt att den största gruppen utgörs av fotgängare. 2015 var det 1388 personer i gruppen ”fotgängare singel” och 234 personer i gruppen ”fotgängare-motorfordon”. Majoriteten har varit med om en singelolycka, d.v.s. fallit, snubblat eller halkat i trafikmiljön. Fallolyckorna stod för 34 % av samtliga trafikolyckor.

31 % av dödsolyckorna (33 personer) var "fotgängare-motorfordon". 46 % (43 personer) av allvarligt skadade är "fotgängare singel". Detta trots att 2015 präglades av ett statistiskt bortfall. De vanligaste fallolyckorna var någon form av höftfrakturer.

Den vanligaste fallorsaken är halka och tre av fyra halkolyckor sker vintertid. Föregående vintersäsong började staden tillämpa en "Jämställd snöröjning". Det innebar särskilda insatser kring 4-ans busslinje med 65000 resenärer per dag, samt gångstråk till sjukhus och vårdcentraler. Det var främst innerstadens huvudgator som kom i åtanke.

Trots att bara 13 % av åldersgruppen 65+ klassas som fotgängare står de för 38 % av de skadade. Det är främst kvinnor som skadas. Hälften av fallolyckorna sker i innerstaden och majoriteten orsakades av ishalka.

KPRs synpunkter

Enligt KPRs uppfattning är halkbekämpning en viktig uppgift för staden. Det är en kommunal vinst att förbättra halkbekämpningen i hela staden. Härigenom kan man i många fall slippa kostnader för hemtjänst, hemsjukvård och vård- och omsorgsboende. Bara ett vård- och omsorgsboende för en person kostar mer än 500 000kr per år.

Snöröjning och halkbekämpning på trottoarer måste prioriteras i hela staden, inte som nu på enstaka gator i centrala staden. Även fastighetsägare som installerat värmeslingor i stuprören för att slippa kostnader för istappsbekämpning måste övertygas om att ta hand om sitt smältvatten så att det inte återfryser på trottoarerna och blir halkfällor för gående trafikanter.

Det finns ett stort behov av förebyggande insatser för att undvika fallskador vilket pensionärsorganisationerna vid olika tillfällen påtalat. Det kan gälla att använda rätt utrustning, t.ex skor med dubbar, gästavar med ispike eller i vissa fall höftskyddsbyxa. Staden har för övrigt beslutat att personer över 75 år med hemtjänst eller trygghetslarm kan få broddar kostnadsfritt för den enskilde.

Vid rådets behandling av nämndens rapport har också framhållits att intervallerna för ljussignaler är för korta för personer med funktionsnedsättning. Detta skapar stress och halkrisker.